

Den sidste rejse.

af

Hans Højlund-Carlsen

Når en nær slægting dør, henvender vi os i dag til en bedemand, der mod betaling hjælper de efterladte med at få løst de mange opgaver, der er knyttet til den sidste rejse.

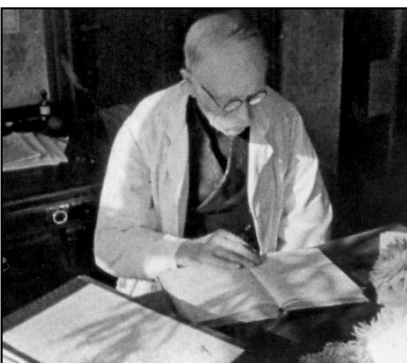
Begrebet "bedemand" har været kendt langt tilbage i tiden, men det er først i nyere tid, at bedemandens opgaver alene er knyttet til dødsfald.

Gyldendals Åbne Encyklopædi fortæller følgende om bedemandens opgaver gennem tiden:

"bedemand, oprindelig en person, som beder (dvs. indbyder) til især baredåb, bryllup og begravelse; i købstæderne har man haft bedemænd, der var kommunale bestillingsmænd med eneret til hvervet, og som også mod fastsat betaling ordnede alle formaliteter i forbindelse med de kirkelige handlinger.

I nyere tid benyttes bedemænd udelukkende i forbindelse med begravelse og ligbrænding. De er selvstændigt næringsdrivende i frit erhverv, eventuelt som bierhverv til et (ligkiste)snedkeri. Bedemændenes Landsforening, der blev oprettet i 1957, er en brancheforening, der bl.a. kræver, at medlemmerne deltager i uddannelseskurser."

Hvordan foregik den sidste rejse i Bjergby og Mygdal sogne, før de moderne bedemænd overtog den følsomme opgave?

I Kristian Grøntveds omfattende dagbøger fra 1880 til 1952 fortæller han ofte om de mange begravelser, han har været med til. Hans nøgterne, iagttagende beskrivelser giver læseren en nærværende viden om, hvordan begravelserne foregik.

Kristian Grøntved har i sin dagbog fra 25. februar 1894 skrevet om sin søsters sidste rejse:

Søndag den 25. februar 1894

I dag blev min søster begravet. Før jeg blev færdig med at gøre staldtjeneste, kom Laurids Hansen, som så overtog arbejdet med at passe kvæget og hestene. Kristiane kom i morges og overtog sin bestilling som kogekone med hjælp fra Martine, der kom kort efter.

Fra kl. 9 begyndte der at komme gæster. Der var i alt 14 fremmede vogne og 68 mennesker her, før vi kom til kirke. Folkene kom ind og fik noget brød at spise og derefter en kop kaffe. Lidt over kl. 10 samledes vi i øverste stue omkring Gines bære. Efter at vi havde sunget en salme, bad lærer Fischer en bøn og holdt så en kort tale og sluttede med bøn og fadervor. Derefter sang vi: Gudskelov at stunden. Så blev låget lagt på kisten og sømmet.

Der var 20 kranser, som blev bundet sammen og lagt på låget. Kisten blev båret ud af de 6 bærere: Anders Kaultved, skomager Chr. Mortensen, Knud og Edvard Ørnboel, Janus Portgaard og Andreas Løth.

Kl. 11 kørte vi hjemmefra. Jeg kørte ligvognen – fader sad ved siden af mig. Foruden ligvognen var der 12 vogne, der kørte til kirken. Præsten – det var pastor Madsen fra Hårtslev - var ikke færdig med at prædike, da vi kom til kirken. Der var mange folk i kirke – vi holdt og ventede en god stund. Nogle gik og så på gravene – andre gik ind i kirken. Nogle stod og samtalede – andre, deriblandt jeg, gik og frøs. Efter gudstjenesten blev kisten taget af vognen og båret hen til graven.

Vi sang først: Lovet være du Herre Krist – derefter foretog pastor Madsen jordpåkastelsen. Derefter sang vi: Min Jesus lad mit hjerte få. Gines grav er tæt ved nordre side af Julius’.

Vi kørte/gik ned til begravelsesgården, hvor vi kom ind og blev bænket ved 3 borde, 2 i dagligstuen 1 i soveværelset. Andreas og mig kom ind i soveværelset. Vi fik først suppe og oksekød. Andreas kom for skade at skænke et glas vin til suppe – det blev der le` t lovlig meget af – det var særlig pigerne, der lo. Vi fik også kage og derefter kaffe. Efter måltidet samledes vi i storstuen og sang en del og talte sammen. Senere på aftenen fik vi te og kage.

Min broder Andreas bad mig slutte med bøn – det gjorde jeg så efter nogen betænkning.

Efter en kort bøn om, at denne dag måtte have bragt os velsignelse, bekendte jeg troen og bad fadervor. Derefter sang vi et par salmer.

10 år senere, mandag den 25. juli 1904, dør Kristian Grøntveds far, Lars Christian Andreasen, f. 26. november 1824. Lørdag den 30. juli finder begravelsen sted.

Kristian Grøntved skriver i sin dagbog:

Mandag 25. juli 1904.

Min fader er død, næsten 80 år gammel. Jeg kørte til Hjørring sammen med Ingeborg. Hos snedkermester Kristensen købte jeg en sort ligkiste til 14 kr. og en krans til 75 øre. Hos Haslund fik vi en ligseng til 10 kr. Jeg var på herredskontoret for at anmelde faders død.

Lørdag 30. juli 1904.

Faders begravelsesdag. Lidt før middag kom Ole Veien kørende med sin kone Kristiane samt sin svoger Thomas og hans kone Trine. Senere kom en række andre gæster, bl.a. Niels Andreasen, som havde erindringsmedaljen på. I alt kom der 61 gæster, som fik noget at spise, efterhånden som de kom.

Kl. 2 sang vi salmen: Så samles vi til vore fædre. Lærer Jensen bekendte troen og bad fadervor. Herefter blev kisten båret ud. Jeg kørte med kisten. Da vi kom til kirken, blev kisten båret ind i kirken, hvor pastor Madsen Hindsholm talte. Efter et par salmer bar vi kisten ud til graven, der er vest for mine søskendes grave. Vi tog så hjem igen. Efter at have fodret hestene fik vi middagsmad. Der var 42 mennesker med hjem fra kirken. Vi tilbragte så eftermiddagen med samtale.

Det er - set med nutidens øjne - overraskende, at jordpåkastelsen ved søndagsbegravelsen den 25. februar 1894 finder sted, uden at kisten med afdøde forinden har været inde i kirken. Det synes at have været normalt, når begravelsen fandt sted på en søndag. Jordpåkastelsen skete da i forlængelse af den normale gudstjeneste.

Tirsdag den 29. juli 1941 bliver Hans Svendsen, Bjergby, begravet. Gennem avisomtale af højtideligheden, fødselsdagsomtale i forbindelse med Hans Svendsens 85 år fødselsdag, en nekrolog og gennem et usædvanligt fotografi af båren, kommer vi tæt på Hans Svendsens virke og død.

Skagen Landevej 216

29/7 1941

Hans Svendsens båre

BJERGBY.

Jordefærd.

Under stor Deltagelse fra alle Sider begravedes i Gaar paa Bjergby Kirkegaard fhv. Gdr. Hans Svendsen.

Ved en lille Mindehøjtidelighed i Hjemmet holdt Lærer Rasmussen en kort Tale som et sidste Farvel til afdøde.

Jeg vil gerne sige et Par Ord om gamle Hans Svendsen, inden han drager bort fra sit Hjem for sidste Gang. Det blev et langt og rigt Liv, han fik Lov at leve, og hans Sinds Rigdom bestod deri, at han ikke blot kom til at betyde meget for sine nærmeste indenfor sin Families Kreds, men ogsaa for dem, han gennem sit lange Liv kom i Berøring med. Hvor han kunde gøre andre en Tjeneste, gjorde han det altid med et glad Sind. Altid mødte vi Venlighed og Gæstfrihed i hans Hjem, og de mange Mennesker, som i Dag er kommet til Stede, er et Udtryk for, at man har meget at sige ham Tak for. Hans Svendsen havde en lys og lykkelig Alderdom, med hans Bortgang har et Liv i Arbejde og Jævnhed fundet sin Afslutning.

Derefter rettede Folketingsmand Vanggaard nogle faa Afskedsord til sin gamle Ven:

Hans Svendsen ejede mange fremragende Egenskaber. Hans lyse Aand og hans aldrig svigtende Interesse for det betydningsfulde, der rørte sig i Tiden er velkendt. Men han var først og fremmest en god Mand, der næppe havde nogen Uven. Alle, der kendte ham, holdt af ham. Han var en Mand, der havde en dyb Kærlighed til vort Folk og vort gamle Fædreland. Ogsaa jeg har et personligt Vidnesbyrd at bringe, og har meget at takke ham for. Bekendtskabet med ham stammer fra mine Forældres Tid, og han var en nær Ven af mig og min Hustru. Ære være Hans Svendsens Minde.

I Kirken.

Saa førtes Baaren over i Kirken.

Denne, der var smukt pyntet, fyldtes til sidste Plads.

Her talte Pastor Bisgaard. Præsten indledte sin Tale med den paulinske Hilsen og Jesu Ord hos Math. 16,26: Thi hvad gavner det et Menneske, om han vinder den hele Verden, men maa bøde med sin Sjæl, eller hvad kan et Menneske give til Vederlag for sin Sjæl.

Da Moses var blevet gammel, førte Gud ham op paa Nebo Bjerg og lod ham skue ind i det forjættede Land. Han var den Gang for gammel til at føre Israel, men der staar om ham, at hans Øje ikke var sløvet, og hans Kraft ikke var veget fra ham. Med dette smukke Syn sluttede hans lange Liv. Hans Svendsen staar for os som en Kæmpe, hvis Gerning satte dybe Spor. Om ham tør man ogsaa sige, at hans Øje var ikke sløvet og hans Kraft ikke veget fra ham. Han levede med sit Folk og for sit Folk. For nogen Tid siden sad han her i Kirken og kunde glæde sig over at se denne fyldt med dansk Ungdom. Herigennem voksede hans Haab og Tro paa Danmarks Fremtid. Men selv om Hans Svendsen var Typen paa en stout Vendelbohønde, saa var han dog en ydmyg Mand, hvis Hjerte altid var fyldt med Taknemmelighed over at have oplevet saa meget smukt og godt gennem et langt Liv. Det var ham en Glæde Søndag efter Søndag at sidde her i Kirken. Der var altid noget lyst og glad over hans Ansigt, noget, der fulgte ham til det sidste. Det var, som om han skulde ind i det forjættede Land. Det var hans Bøn, at blive skaanet for et langt Sygeleje, Hans Bøn blev hørt, saa at han fik Lov til hurtigt at gaa ind i de evige Boliger. Derfor tør vi tro, at disse Ord har lydt til ham i hans sidste Stund: Vel, du gode og tro Tjener, du har været tro over lidet, jeg vil sætte dig over meget; gaa ind til din Herres Glæde.

Til Slut talte Forstander Jensen, Stidsholt

Jeg ønsker ogsaa at bringe Hans Svendsen en sidste Hilsen i denne Stund. For var Hans Svendsen trofast mod Hjem, sine Børn og Børnebørn, og for ønskede han, at den Fremtid, Danmark vor Moder kunde bringe dem, alle blive lys og lykkelig. Han elskede den danske Ungdom og fik paa den aade stor Betydning for min Hustru og jeg, der staar midt i Arbejdet for den voksende Slægt. Hans Trofasthed vigtede aldrig. Her ved din Baare Hans Svendsen, vil jeg takke dig for alt, hvad du delte med os i Hjem og Skole, og en Tak for din Trofasthed mod vort Folk.

Der var sendt en Mængde smukke Kranse, hvoriblandt flere signerede, bl. a. fra Venner i Bjergby, Venner i Mygdal, Børnene i Krage.

Ved Graven bragte Lærer Rasmussen Følget Familiens Tak for den store Deltagelse.

Fire Generationer.

Ovenstaaende Billede viser Partikulier Hans Svendsen, Bjergby, som Oldefader. Endvidere hans Datter Karen Jakobsen, gift med Anton Jakobsen, Foldbjerggaard, Bjergby, Datterdatteren Sigrild Olesen, gift med Oskar Olesen, Hammerholt, Østervraa, og endelig lille Bodil Olesen, Datter af Oskar og Sigrild Olesen.

Oldefader Hans Svendsen har fremdeles baade Kræfter og Humør i Behold og er lige interesseret, ikke mindst naar det gælder at slaa et Slag for Venstres Politik, og han har den Glæde, at hele Slægten deler hans Sympati i saa Henseende.

Ved

Hans Svendsens

Jordefærd

Tirsdag den 29. Juli 1941.

„Vendyssa: Tidende's Bogtrykker"

1

I HJEMMET.

Uforsagt, hvordan min Lykke
end i Verden blive maa,
Det er dog et Mesterstykke,
Som jeg daglig pønser paa:
Naar jeg kun i Naaden staar,
Uforsagt, ihvor det gaar!

Uforsagt, naar andre plager
Med Bekymring deres Sind,
Naar jeg kun min Gud behager,
Gaar jeg rolig ud og ind.
Naar jeg kun i Naaden staar,
Uforsagt, ihvor det gaar!

Uforsagt, naar andre sukker
Under deres bange Kaar,
Jeg paa Herrens Naade pukker,
Resten sørger jeg ej for.
Naar jeg kun i Naaden staar,
Uforsagt, ihvor det gaar!

Uforsagt, naar andre skrækkes,
Frygte for den onde Dag;
Ved Guds Naade trygt jeg dækkes,
Ham befaler jeg min Sag.
Naar jeg kun i Naaden staar,
Uforsagt, ihvor det gaar!

Uforsagt, naar andre gruer,
For at dø, jeg gruer ej;
Jeg min Krone hisset skuer,
Skulde jeg da grue? Nej!
Naar jeg kun i Naaden staar,
Uforsagt, ihvor det gaar!

Søde Gud, lad mig din Naade
Altid have her! — Du maa
Gerne for min Lykke raade,
Naar det vel mig hist maa gaa.
Naar jeg kun i Naaden staar,
Uforsagt, ihvor det gaar!

A. Stub.

I KIRKEN.

At sige Verden ret Farvel,
I Livets Gry og Livets Kvæld
Er lige tungt at nemme;
Det lærtes aldrig her paa Jord,
Var, Jesus, ej du i dit Ord
Hos os, som du er hjemme.

2

Hvor tit hos dig end Trøst jeg fandt,
Naar Hjertet skjalv, og Graaden randt,
Og Verdens Bølger bruste,
Ved Støvet hænger dog min Sjæl.
Og Slangen bider i min Hæl,
Skønt du dens Hoved knuste.

O Jesus, Herre, Broder sød,
Du kender bedst den bitre Død,
Du har den overvundet;
Vor Skabning grant og kender du
Og ved, vi alle ser med Gru
Vort Timeglas udrundet.

O, kom du, som engang jeg ved,
Du i din Faders Herlighed
Skal klart dig aabenbare,
Var det i Gry, var det i Kvæld,
Jeg skyndte mig med kort Farvel
I Sky til dig at fare.

Men kommer Døden førend du,
Kom da i Løn og kom i Hu,
Hvor mørkt der er i Graven!
Omstraal mig, saa jeg glemmer den,
Salv Øjet paa din syge Ven,
Saa jeg kan se Guds-Haven!

Kom i den sidste Nattevagt
I en af mine kares Dragt,
Og sæt dig ved min Side!
Og tal med mig, som Ven med Ven,
Om hvor vi snart skal ses igen
Og glemme al vor Kvide!

Kom, som du vil! jeg ved det vist,
Du selv har sagt, at her og hist
Du kendes vil paa Røsten,
Den Røst, hvorved trods Verdens Larm
Os Hjertet brænde kan i Barm
Og smelte hen i Trøsten.

O, lad mig i min sidste Stund
Det høre af din egen Mund,
Som Aand og Liv kan tale,
Hvor godt der er i Himmerig,
Og at du Stol har sat til mig
I dine lyse Sale!

Før Døden med sin Istep-Haand
gør Skel imellem Støv og Aand,
Bortvifter Hjertets Varme,
Indslumre skal jeg da med Lyst,
Som Barnet ved sin Moders Bryst,
I dine Frelserarme!

(Grundtvig).

3

O, Gud ske Lov! det hjemad gaar,
did op, hvor Faderhuset staar,
højt over Kors og Grave,
hvor Himmelbroderen, Guds Søn,
jo har beredt en Plads saa skøn
for dem, som Hjemvé have.

O, Gud ske Lov! det hjemad gaar,
did, hvor det store Stævne staar,
som Husets Børn skal samle,
hvor altid de skal sammen bo,
som did fandt Vej i Jesu Tro
de unge med de gamle.

O, Gud ske Lov! det hjemad gaar,
did, hvor de rette Børnekaar
saa lilleg er til Stede,
hvor lutter milde Blik man faar,
og Hjerte imod Hjerte slaar
af Kærlighed og Glæde.

O, Gud ske Lov! det hjemad gaar,
did, hvorhen Synd og Død ej naar,
hvor glemt er Jordens Møje,
hvor Sjælen ved sin Frelser Bryst
skal drikke Livets fulde Lyst
alt af hans Straale-Øje.

O, Gud ske Lov! det hjemad gaar,
til Landet hist, hvor Edens Vaar
i evigt Lys mon gløde,
hvor Mindets hulde Blomster smaa
skal i forklaret Glans opstaa,
saa dufterige, søde.

Thi vil vi da med Frydesang
hin Støvets korte Pilgrimsgang
fuldtroetig gaa her nede;
igennem Trængsel, Nat og Død
til Himlens lyse Morgenrød
Guds Engle skal os lede.

J. Lassen.

VED GRAVEN.

Klokken slaar,
Tiden gaar,
Evhigheden forestaar;
lad os bruge den kostbare Tid,
tjene Herren med al vor Flid,
saa skal vi nok komme hjem!

Agerbek.

4

BJERGBY.
85 Aar.

Lørdag den 30. November fylder fhv. Gdr. *Hans Svendsen*, Bjergby, 85 Aar. Han er født i Krage, Tornby Sogn, som ældste Søn af daværende Gdr. Svend Christensen Krage og Inger Marie Nielsdatter. Efter at han i Ungdomsaarene havde dygtiggjort sig, dels i Hjemmet og dels ved Højskoleophold, bl. a. hos Lars Bjørnbak i Viby, ægtede han sin for flere Aar siden afdøde Hustru, Johanne Marie Nielsen, der var Datter af Gdr. Lars Christian Nielsen i Bjergby Sogn. Umiddelbart efter Brylluppet overtog de en Gaard i Grøntved i Mygdal. Her boede de til 1908, da de købte Karlsminde, som de afhændede i 1917, hvorefter de flyttede til Bjergby.

Hans Svendsen kan se tilbage paa et usædvanlig virksomt Liv. Han har været en Arbejds Mand, der altid har forenet Pligtfølelse med Troskab overfor den Gerning, der under de skiftende Tider har været ham betroet. Saaledes har han været under de hjemlige Forhold og saaledes udadtil. Skønt han aldrig har tragtet efter offentlige Tillidshverv, har der dog ofte været kaldt paa ham. Han har saaledes været Medlem af Bjergby-Mygdal Sogneraad i flere Aar, Bestyrelsesmedlem i Elektricitetsværket, Vandsynsformand, Medlem af Bestyrelsen for Mygdal Teglværk, Formand i Venstrevælgerforeningen i en lang Aarrække osv. Navnlig hans Arbejde for Venstre fortjener i særlig Grad en Tak, idet han altid har været en utrættelig Forkæmper for Venstres Sag. Han hører til det Slægtled, der i sin Tid oplevede Bondedemokratiets Gennembrud, og han har stedse forblevet sine Ungdomsidealer tro. Men det er dog først og fremmest inden for Hjemmets Vægge, at Hans Svendsens gode Egenskaber har fundet Udtryk. Sammen med sin Hustru dan-

nede han et godt og lykkeligt Hjem for deres flinke Børn. Udgaet fra to af Egnens bedste Bondehjem havde de begge de bedste Betingelser for at skabe et lykkeligt Hjem, og de svigtede heller ikke deres Arv. Alle, som kom i deres Hjem — og det var mange — følte altid, at her var godt at være.

Hans Svendsen og Hustru blev ved deres venlige og retskafne Færd et smukt Eksempel for de Mennesker, de færdedes iblandt. Trods den fremskredne Alder har Hans Svendsen endnu sit Helbred og sine fulde Aansevner i Behold, saa at han stadig kan færdes omkring. Paa sine gamle Dage har han et godt Hjem hos sin yngste Datter, der er gift med Købmand Ejner Pedersen, Bjergby.

Hans Svendsen, Bjergby, død.

Efter nogen Tids tiltagende Svagthed er fhv. Gdr. *Hans Svendsen*, Bjergby, i Formiddags afgaaet ved Døden, godt 85 Aar gammel.

Hans Svendsen var født i Krage i Tornby som ældste Søn af Gdr. Svend Christensen, Krage. I Ungdomsaarene dygtiggjorde han sig som Landmand, men besøgte ogsaa Lars Bjørnbaks Højskole i Viby.

Efter Giftermaalet med sin for flere Aar siden afdøde Hustru, Johanne Marie Nielsen, der var Datter af Gdr. Lars Chr. Nielsen i Bjergby, overtog han en Gaard i Grøntved i Mygdal, og i 1908 købte han Karlsminde, som han solgte i 1917, da han bosatte sig i Bjergby.

Hans Svendsen var en dygtig Landmand, og han tragtede ikke efter offentlige Hverv, men Sogneboerne blev snart opmærksomme paa hans gode Forstand og sikre Dømmekraft, saa han fik alligevel efterhaanden mange Bestillinger. Han har saaledes været Medlem af Bjergby-Mygdal Sogneraad i flere Aar, Bestyrelsesmedlem i Elektricitetsværket, Vandsynsformand, Medlem af Bestyrelsen for Mygdal Teglværk, Formand i Venstrevælgerforeningen i en lang Aarrække osv.

Han var en utrættelig Medarbejder i Arbejdet for Venstre, og han skattedes højt af alle, der gennem dette Arbejde lærte ham at kende. I sit Sogn nød han ubegrænset Tillid, og hvis nogen fortjente Tillid, var det ham.

Hans Svendsen var en prægtig Type paa en Vendelbobonde, stout og klog. Der var naturlig Værdighed og Ro over hans Optræden, og han var usvigelig trofast overfor de Op-gaver, der blev ham givet. Han var en stærk, rolig og god Mand, hvis Arbejde satte Spor, og hans Minde vil blive holdt i Ære.

Vor kære Fader, Svigerfader, Bedstefader og Oldefader,

Hans Svendsen,

sov stille hen i Morges i en Alder af 85 Aar.

Bjergby, den 24. Juli 1941.

Børn og Svigerbørn.

Begravelsen foregaar fra Købmand Ejnar Jensen, Bjergby, Tirsdag d. 29. ds. Kl. 13, ved Bjergby Kirke Kl. 15.

Efterskrift

Fælles for de 3 begravelser er, at båren står fremme i hjemmet indtil selve begravelsesdagen, at følget samles i hjemmet til traktement og en højtidelig stund, før afdøde bliver sunget ud, og kisten bliver bragt til kirken. Det dokumenteres af dødsannoncen i forbindelse med Hans Svendsens død. Læg mærke til, at begravelsen begynder i hjemmet kl. 13 og fortsætter i kirken kl. 15.

Avisreportagen og sangbladet fra højtideligheden fortæller, hvad der er foregået i de to timer.

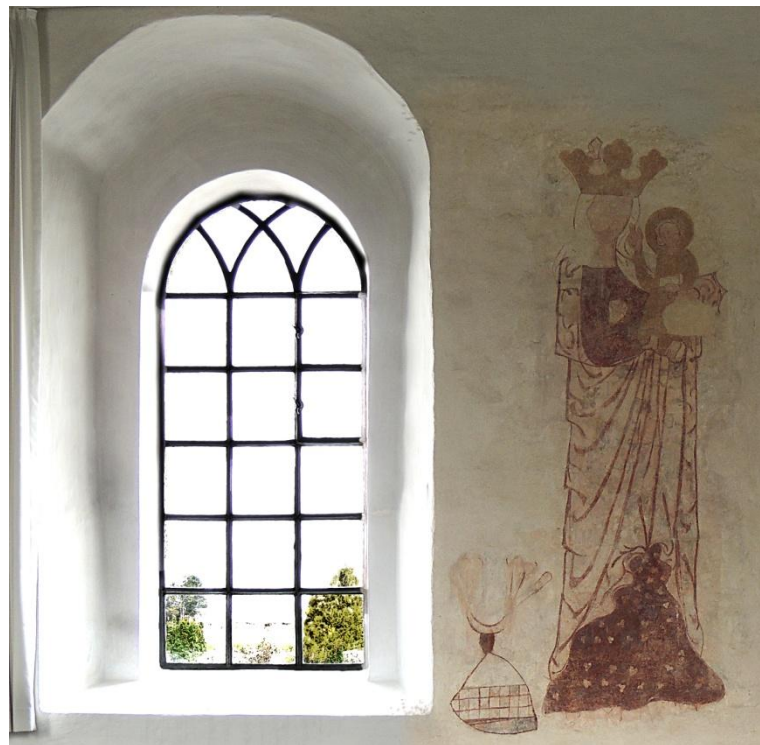
I 2014 begynder højtideligheden i kirken og efterfølges normalt af en mindestund uden for hjemmet, i forsamlingshuset eller i sognehuset.

I 2014 tager bedemanden over umiddelbart efter dødsfaldet, bistår ved udsyngning og transport til kapellet, hvor afdøde ligger indtil begravelse finder sted 5 – 7 dage efter dødsfaldet.

Traditionen med begravelser fra hjemmet holdt sig længst på landet, men i takt med den øgede mekanisering af landbruget i slutningen af 1950'erne, det mindre hushold, og i takt med at antallet af udearbejdende hustruer tog til op igennem 1960'erne og 1970'erne, og udbredelsen af kremation, blev der længere og længere mellem begravelser fra hjemmet.

Der var og er ikke længere basis for at holde den gamle, smukke tradition i hævd.

Men historien om begravelserne fra hjemmet er værd at gemme.

*Tak for lån af foto og andre materialer.
Hans Højlund-Carlsen*